

CRKVA SV. NIKOLE U SENJU Završeni restauratorski radovi na crkvenom inventaru, tim pov

Restaurirana dva oltara iz kraja 17. stoljeća

Oba oltara, od kojih je glavni posvećen titularu crkve, a bočni Blaženoj Djevici Mariji zbog relativne tektoničnosti i specifične ornamentike rezbarenih dijelova može se datirati u treću četvrtinu 17. stoljeća. Riječ je o vrijednom inventaru koji je sačuvan na izvornoj poziciji prvenstveno zahvaljujući brizi lokalne zajednice koja je o njemu skrbila kroz sva protekla stoljeća

Napisala i snimila
Gordana ČALIĆ ŠVERKO

SENJ Uz dan zaštitnika mjesne crkve sv. Nikole u Senju, na inicijativu mještana ovog naselja, zahvalnih Hrvatskom restauratorskom zavodu koji je u zadnjih nekoliko godina restaurirao oba crkvena oltara, održana je svečana misa zahvalnica u povodu završetka restauratorskih radova na crkvenom inventaru.

Starozavjetni proroci

Svetu misu predvodili su velečasni Dalibor Pilekić i Mario Žmak, a uz mještane prisustvovali su joj gradonačelnik Buzeta Damir Kajin, predstavnik Hrvatskog restauratorskog zavoda, voditeljica restauratorskog odjela Vodnjan - Juršići Kristina Bin Latal te predsjednik Povjerenstva za zaštitu spomenika kulture Grada Buzeta Matija Nežić.

Grobljanska jednobrodna crkva sv. Nikole u Senju sagradena je 1790. godine na mjestu ranije crkve. Inventar crkve sastoji se od dva drvena polikromirana oltara te

klasicističkih korskih klupa, ispovjedaonice i slika s postajama križnog puta.

Oba oltara, od kojih je glavni posvećen titularu crkve, a bočni Blaženoj Djevici Mariji, pripadaju inventaru starije građevine. Zbog svoje relativne tektoničnosti i specifične ornamentike rezbarenih dijelova može ih se datirati u treću četvrtinu 17. stoljeća.

Oltar sv. Nikole izrađen je kao slavlolučni oltar s kamenom menzom prekrivenom antependijem i retabla zaključenog trokutnim zabatom. Središnje mjesto na retablu zauzima lučno zaključena oltarna pala, a bočno od nje nalaze se po dva para korintskih stupova s kaneliranim tijelima. Pala prikazuje sv. Nikolu sa sv. Kuzmom i Damjanom. U gornjem dijelu pale prikazana je Bogorodica s malim Isusom u krilu kako sjedi na oblacima. U donjem desnom kutu slike nalazi se potpis s godinom restauriranja: »Renvirt 1909. Dekleva«. Vjerojatno je riječ o Dragici Deklevi, majci prve konzervatorice-restauratorice Stanislave Dekleve, naglasio je Anđelko Pedišić,

Crkva sv. Nikole

Glavni oltar sv. Nikole

pročelnik HRZ-ove Službe za odjele izvan Zagreba 1, u čijoj su nadležnosti restauratorski odjeli u Juršićima, Ludbregu, Osijeku i Rijeci.

Oltar Blažene Djevice Marije sastoji se od kamene menze ukrašene antependijem s ukrasnim rezbarijama i skulpturama te retabla s dvodijelnim zabatom. Četiri stupa središnjeg dijela oltara podupiru masivno grede. Postamenti stupova su s prednje strane ukrašeni glavama anđela, dok se na poljima između postamenata nalaze kartuše. Stupovi imaju ravna tijela ukrašena rezbarenim viticama loze s grozdovima te kompozitne kapitule. Između stupova nalaze se tri lučno zaključene niše s rezbarenim ukrasnim okvirima.

U srednju nišu smještena je skulptura koja prikazuje Blaženu Djevicu Mariju dok su u bočnim nišama skulpture koje prikazuju sv. Kuzmu i Damjana. Iznad profiliranog greda uzdiže se izlomljeni segmentni zabat s omanjim trokutnim timpanom u čijem se središtu nalazi reljefni prikaz Boga Oca raširenih ruku. Na vrhu i kosinama zabata smještene su skulpture s prikazima anđela, a na segmentnim lukovima zabata skulpture s prikazima starozavjetnih proroka.

Djelovanje insekata

Arhitektura oba oltara kvalitetno je izrađena dok su skulpture i reljefi na oltaru Blažene Djevice Marije odraz pučke umjetnosti i nevješto

izvedeni, ali zbog svoje brojnosti predstavljaju specifičnost na ovom području. Riječ je o vrijednom inventaru koji je sačuvan na izvornoj poziciji prvenstveno zahvaljujući brizi lokalne zajednice koja je o njemu skrbila kroz sva protekla stoljeća.

U sklopu pregleda i evidencija stanja umjetnina na području Porečke i pulske biskupije koje kao dio svoje redovite djelatnosti provodi Hrvatski restauratorski zavod zajedno s Konzervatorskim odjelom u Puli od 2021. godine, uočeno je da je statika oba oltara narušena, zbog čega su hitno uvršteni u programsku djelatnost Zavoda, a novčana sredstva za kompletne radove osiguralo je Ministarstvo kulture i medija.

SLAVOLUČNI OLTAR

Oltar sv. Nikole izrađen je kao slavlolučni oltar s kamenom menzom prekrivenom antependijem i retabla zaključenog trokutnim zabatom

Na oba oltara bila je vidljivo djelovanje insekata drvotočaca, konstrukcijski spojevi bili su rasušeni i razdvojeni, nedostajali su i dijelovi drvenog nosioca i rezbarija, a slikani slojevi i podloga su se odizali od nosioca te su djelomično otpali. Na oltaru Blažene

odnom održana i svečana misa zahvalnica

Bočni oltar posvećen Blaženoj Djevici Mariji

Djevice Marije zabat se odvojio od središnjeg dijela retabla i nagnuo prema crkvenom brodu te mu je prijetilo urušavanje dok na oltaru sv. Nikole retabl nije bio pričvršćen za zid te se nagnuo u stranu.

Prioritet i cilj

Budući je prioritet i cilj programa bilo osigurati statičku stabilnost oba oltara, veći opseg radova nije bio planiran te se shodno tome i završna

prezentacija oba oltara ograničila na zadržavanja zatečenog sloja polikromije. Na oltarima su ipak provedena preliminarna istraživanja kojima je na oltaru Blažene Djevice Marije otkriven djelomično sačuvan izvorni sloj zlatnih kvadratića na crvenoj pozadini te pozlata na elementima arhitekture oba oltara, ali s obzirom da je upitna njena očuvanost, za donošenje odluke o njenoj prezentaciji

potrebno je dopuniti istraživanja. Motiv »šahovnice« te pozlaćeni stupovi, grede i ukrasni okviri oltarnih niša specifičnost su istarskih oltara tako da nije bilo neočekivano pronaći ih i na ovima.

Oltar Blažene Djevice Marije demontiran je 2022. godine te je obavljena dezinfekcija u Restauratorskom odjelu Ludbreg Hrvatskog restauratorskog zavoda nakon koje je prevezen u Restauratorski

Demontaža i dezinfekcija

Oltar Blažene Djevice Marije demontiran je 2022. godine te je obavljena dezinfekcija u Restauratorskom odjelu Ludbreg Hrvatskog restauratorskog zavoda nakon koje je prevezen u Restauratorski odjel Osijek. Radovi su započeli s uklanjanjem prljavštine s bojanog sloja, učvršćeni su slojevi podloge i boje te su sastavni elementi oltara sanirani i konsolidirani.

Na vrhu brda

Senj je u povijesti bio u sastavu Račičke gospoštije, a crkveno pripadao župi Sovinjak. Selo se nalazi na vrhu brda, na 175 metara nadmorske visine. Stariji dio sastoji se od dvaju dugih nizova kuća tvoreći ulicu koja vodi do crkve i groblja na samom kraju uzvisine.

Detalj s oltara Djevice Marije

ZAPUNE OŠTEĆENJA

Na slici su nakon uklanjanja starog, potamnjenog laka i prljavštine izvedene zapune oštećenja izvornog platna lanenim umecima te rekonstrukcija nedostajuće podloge akrilnim kitom

odjel Osijek. Radovi su započeli s uklanjanjem prljavštine s bojanog sloja, učvršćeni su slojevi podloge i boje te su sastavni elementi oltara sanirani i konsolidirani. Tijekom 2023. godine izrađeni su nedostajući dijelovi ukrasnih profiliranih i rezbarenih letvica oltara koje su tonski usklađene s ostatkom površine. Po završetku radova oltar je vraćen vlasniku i montiran na svoju zatečenu poziciju u crkvi.

Iste godine započeli su radovi i na oltaru sv. Nikole učvršćivanjem slojeva podloge i boje in situ. Oltar je demontiran, te je prevezen u Restauratorski odjel Osijek dok je oltarna pala dopremljena u prostor Restauratorskog odjela Vodnjan-Juršići. Na arhitekturi oltara kao i na oltarnoj pali provedena su preliminarna konzervatorsko-restauratorska i laboratorijska istraživanja koja su utvrdila postojanje preslika. Na slici su izrađene rendgenske snimke, snimka infracrvene reflektografije te ultraljubičaste fluorescencije koje su potvrdile postojanje izvornog oslika preslikanog najvjerojatnije u restauratorskom zahvatu iz 1909. godine koji je zabilježen signaturom

na samoj slici. Cijeli preslik kvalitetno je izveden i ikonografski prati izvorni oslik, a najveća razlika primjetna je u predjelu lica prikazanih figura, što pokazuje rendgenska snimka na kojoj je vidljivo da su ispod preslika sv. Kuzma i Damjan naslikani kao golobradi mladići. S obzirom na to da se s oltara nije uklanjao preslik, odlučeno je da se zadrži i na slici.

Tijekom ove godine s oltara je uklonjena površinska prljavština, a slojevi podloge i boje učvršćeni su podljepljivanjem te je obavljena stolarska sanacija svih sastavnih elemenata oltara i učvršćivanje drva natapanjem konsolidantom. Nosivi konstruktivni elementi sa stražnje su strane dodatno ojačani dodavanjem novih dasaka kako bi se osigurala njihova čvrstoća i nosivost. Nedostajući dijelovi ukrasnih rezbarenih i profiliranih vaza sa zabata, profiliranih i rezbarenih letvica te konstruktivnih elemenata rekonstruirani su u istovrsnom drvnom materijalu prema komparativnim uzorcima. Razdvojeni i razlijepljeni dijelovi konstruktivnih dasaka te rezbarenih i profiliranih ukrasa ponovno su spojeni i zalijepljeni stolarskim tutkalom.

Po završetku radova oltar je montiran na svoju izvornu poziciju u crkvi. Krila oltara koja su prilikom jedne od obnova oltara montirana na trokutni zabat, vraćena su na svoje izvorne pozicije s lijeve i desne strane retabla.

Potpuniya valorizacija

Na slici su nakon uklanjanja starog, potamnjenog laka i prljavštine izvedene zapune oštećenja izvornog platna lanenim umecima te rekonstrukcija nedostajuće podloge akrilnim kitom. Nakon što je slika napeta na novoizrađeni podokvir, izveden je podložni i završni retuš te je slika višekratno lakirana. Slika je s poleđine i bočnih strana zaštićena i opremljena te je montirana na zatečenu poziciju unutar niše oltara sv. Nikole.

Ovim pristupom, naglasio je Pedišić, oltari su statički osigurani i konzervirani, te su na taj način omogućeni i neki budućni, cjelovitiji konzervatorsko-restauratorski radovi kojima će prethoditi opsežnija istraživanja i u konačnici potpuniya valorizacija senjskih oltara.

Nakon svečane mise zahvalnice